

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้กับคุณธรรมที่ปรากฏในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)" มีสาระสำคัญต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้
2. เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้กับคุณธรรมที่ปรากฏในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. การสร้างเครื่องมือวิจัย

1.1 ศึกษาเอกสารทางวิชาการ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ กลุ่มคนในอีสานตอนใต้ และคุณธรรมที่ปรากฏในหมวดจริยศึกษา กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มาเป็นพื้นฐานในการสร้างตารางวิเคราะห์ ซึ่งตารางวิเคราะห์ประกอบด้วย

1.1.1 ตารางวิเคราะห์สาระและแนวคิดเกี่ยวกับ
คุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้

1.1.2 ตารางวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่าง
แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้กับคุณธรรมที่ปรากฏ
ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

1.2 นำตารางวิเคราะห์นิทานพื้นบ้าน 2 ตารางไปให้
ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content
validity) แล้วนำข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไข

1.3 ศึกษานำร่องโดยการอ่านนิทานพื้นบ้านภาคอีสาน
ตอนใต้ จำนวน 30 เรื่อง นำมาวิเคราะห์ลงในตาราง แล้วนำผลการ
วิเคราะห์ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบเพื่อหาความเที่ยงตรง
ตามเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง (Criterion related validity) ผลปรากฏว่า
ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน มีความเห็นตรงกับการวิเคราะห์ของผู้วิจัย และผู้วิจัย
นำนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ที่ได้วิเคราะห์นั้นมาทำการวิเคราะห์อีกครั้งหนึ่ง

1.4 นำข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและผลการวิเคราะห์
นิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ของผู้วิจัยมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อเป็นหลักใน
การวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ต่อไป

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 แหล่งปฐมภูมิ (Primary source) ได้แก่ ชาวบ้าน
ที่มีความสามารถในการเล่านิทานพื้นบ้านและเป็นผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อโดย
เจ้าหน้าที่ของศูนย์วัฒนธรรมแต่ละจังหวัดในภาคอีสานตอนใต้ 7 จังหวัด ๆ ละ
3 คน รวมผู้เล่านิทานทั้งหมดจำนวน 21 คน ซึ่งเป็นการเลือกตัวอย่างแบบ
เจาะจง (Purposive Sampling) ได้นิทานพื้นบ้านจำนวน 166 เรื่อง

2.2 แหล่งทุติยภูมิ (Secondary source) เป็นนิทาน
พื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ที่พบในหนังสือ เอกสาร งานวิจัยต่าง ๆ ที่จัดพิมพ์เป็น
ลายลักษณ์อักษรตามสื่อสิ่งพิมพ์ โดยรวบรวมจากห้องสมุดต่าง ๆ ได้นิทาน
จำนวน 222 เรื่อง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยแจกแจงความถี่ แล้วหาค่าร้อยละ พร้อมทั้งเสนอข้อมูลในรูปตารางประกอบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม ในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้กับคุณธรรมที่ปรากฏในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. นิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ จำนวน 388 เรื่อง พบสาระ ทั้งหมดจำนวน 1,229 สาระ และประเภทสาระที่พบมากที่สุดคือ ด้านความเชื่อ จำนวน 528 สาระ คิดเป็นร้อยละ 42.96 รองลงมาคือ ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่และด้านค่านิยม จำนวน 312 และ 271 สาระ คิดเป็นร้อยละ 25.39 และ 22.05 ตามลำดับ ส่วนประเภทของสาระที่พบน้อยที่สุดคือ ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี จำนวน 118 สาระ คิดเป็นร้อยละ 9.60

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านของประเภทของสาระพบว่า

1.1 นิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ มีสาระด้านความเชื่อ ในเรื่องภูติ ผี ปีศาจ วิญญาณ เทวดาอารักษ์ พระอินทร์ ฤๅษี มากที่สุดจำนวน 184 สาระ จากสาระทั้งหมด 1,229 สาระ คิดเป็นร้อยละ 14.97 รองลงมาคือความเชื่อเรื่องคาถาอาคม เวทมนต์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ อภินิหาร และ ความเชื่อเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิด จำนวน 171 และ 54 สาระ คิดเป็น ร้อยละ 13.91 และ 4.39 ตามลำดับ

1.2 นิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ มีสาระด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในเรื่องของการประกอบอาชีพมากที่สุด จำนวน 283 สาระ จากสาระ ทั้งหมด 1,229 สาระ คิดเป็นร้อยละ 23.03 และอาชีพที่พบมากที่สุดคือ การ เก็บของป่าและล่าสัตว์ และเกษตรกรรม : ปลูกพืช มีจำนวนเท่ากันคือ 67 สาระ คิดเป็นร้อยละ 5.93 รองลงมาคือ พาณิชยกรรมและอาชีพอื่น ๆ จำนวน 54 และ 35 สาระ คิดเป็นร้อยละ 4.39 และ 2.84 ตามลำดับ ส่วนอาชีพ

ที่พบน้อยที่สุดคือ การทำหัตถกรรม จำนวน 14 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 1.14 และสาระด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่พบน้อยที่สุดคือ การอบรมเลี้ยงดูเด็ก จำนวน 29 สาระ คิดเป็นร้อยละ 2.36 และวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่พบมากที่สุดคือ การที่ผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก จำนวน 17 สาระ คิดเป็นร้อยละ 1.38 รองลงมาคือ การอบรมเลี้ยงดูเด็กด้วยการใช้พฤติกรรมทางวาจาอย่างมากและแสดงผลน้อยและการให้เด็กสัมผัสกับสภาพแวดล้อม จำนวน 8 และ 3 สาระ คิดเป็นร้อยละ 0.65 และ 0.24 ตามลำดับ ส่วนสาระเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ไม่พบเลยคือ การที่ผู้ใหญ่ควบคุมเชิงละเอียด ผู้ใหญ่ให้การยอมรับแบบไม่แสดงออก การที่ผู้ใหญ่ใช้อำนาจในการอบรมเลี้ยงดู การไม่คงเส้นคงวา การมีผู้ดูแลเลี้ยงดูเด็กหลายคน และการที่พ่อแม่สนองความต้องการของเด็กเปลี่ยนแปลงไปตามวัย

1.3 นิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ มีสาระด้านค่านิยมที่พบมากที่สุดคือ ค่านิยมเกี่ยวกับตนเอง จำนวน 178 สาระ จากสาระทั้งหมด 1,229 สาระ คิดเป็นร้อยละ 14.48 และค่านิยมเกี่ยวกับตนเองที่พบมากที่สุดคือ ค่านิยมการใช้กลอุบาย จำนวน 102 สาระ คิดเป็นร้อยละ 8.30 รองลงมาคือ ค่านิยมในความขยันหมั่นเพียรและการทดสอบความสามารถ มีจำนวนเท่ากันคือ 32 สาระ คิดเป็นร้อยละ 2.65 ส่วนค่านิยมเกี่ยวกับตนเองที่พบน้อยที่สุดคือ การพึ่งพาตนเองและการประหยัดและการออม มีจำนวนเท่ากันคือ 1 สาระ คิดเป็นร้อยละ 0.08 รองลงมาคือ ค่านิยมเกี่ยวกับสังคมและค่านิยมอื่น ๆ จำนวน 82 และ 8 สาระ คิดเป็นร้อยละ 6.67 และ 0.65 ส่วนค่านิยมที่พบน้อยที่สุดคือ ค่านิยมเกี่ยวกับชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ จำนวน 3 สาระ คิดเป็นร้อยละ 0.25

1.4 นิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ มีสาระด้านขนบธรรมเนียมประเพณีที่พบมากที่สุดคือ ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต จำนวน 99 สาระ จากสาระทั้งหมด 1,229 สาระ คิดเป็นร้อยละ 8.05 และประเพณีเกี่ยวกับชีวิตที่พบมากที่สุดคือ ประเพณีเกี่ยวกับการแต่งงาน จำนวน 63 สาระ คิดเป็นร้อยละ 5.12

รองลงมาคือ ประเพณีเกี่ยวกับการบวชและประเพณีเกี่ยวกับการตาย จำนวน 19 และ 12 สาระ คิดเป็นร้อยละ 1.54 และ 0.98 ตามลำดับ และประเพณีเกี่ยวกับชีวิตที่พบน้อยที่สุดคือ ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด จำนวน 5 สาระ คิดเป็นร้อยละ 0.41 รองลงมา คือ ประเพณีเบ็ดเตล็ด จำนวน 12 สาระ คิดเป็นร้อยละ 0.98 ส่วนขนบธรรมเนียมประเพณีที่พบน้อยที่สุดคือ ประเพณีเกี่ยวกับสถาบันทางสังคม ประเพณี 12 เดือน จำนวน 7 สาระ คิดเป็นร้อยละ 0.57

และนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ที่ได้จากการรวบรวม พบแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมจำนวน 311 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 80.15 และนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ที่ไม่พบคุณธรรม จำนวน 77 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 19.85 แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ที่พบมากที่สุดคือ ความซื่อสัตย์สุจริต จำนวน 49 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 15.76 รองลงมาคือ ความอดทน และความกตัญญูกตเวที จำนวน 30 และ 21 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 9.65 และ 6.75 ตามลำดับ และแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ที่พบน้อยที่สุดคือ ความเป็นผู้มีวิถนธรรมและปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณี การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกายมนุษย์และสัตว์ มารยาทและนิสัยส่วนบุคคลในการกิน นอน ขับถ่าย แต่งกายและสังคมระหว่างเพศ การให้อภัยผู้อื่น จำนวนคุณธรรมละ 1 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 0.32

2. ความสอดคล้องระหว่างแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้กับคุณธรรมที่ปรากฏในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) พบว่านิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ที่มีแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมสอดคล้องกับคุณธรรมที่ปรากฏในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) จำนวน 180 เรื่อง จาก 388 เรื่อง และแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมที่พบมากที่สุดคือ ความซื่อสัตย์สุจริต จำนวน 49 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 27.22 รองลงมาคือ ความอดทนและความกตัญญูกตเวที จำนวน 30 และ 21 เรื่อง

คิดเป็นร้อยละ 16.67 และ 11.67 ตามลำดับ ส่วนนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ที่มีแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมสอดคล้องกับคุณธรรมที่ปรากฏในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ที่พบน้อยที่สุดคือ ความเป็นผู้มีวิถุธรรมและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี จำนวน 1 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 0.56

3. ผลการเปรียบเทียบคุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้กับคุณธรรมปรากฏในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) พบว่านิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ที่มีคุณธรรมที่เป็นลักษณะเด่นของคนอีสานที่นอกเหนือจากคุณธรรมในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) จำนวน 180 เรื่อง จาก 388 เรื่อง และแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมที่พบบ่อยที่สุดคือ ความซื่อสัตย์สุจริต จำนวน 49 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 15.76 รองลงมาคือ ความอดทนและความกตัญญูแก่เวทีก จำนวน 30 และ 21 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 9.75 และ 6.75 ตามลำดับ ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมที่พบน้อยที่สุดคือ ความเป็นผู้มีวิถุธรรมและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี จำนวน 1 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 0.32 นิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ที่ไม่พบคุณธรรมในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) จำนวน 1 เรื่อง จาก 388 เรื่อง คือการประหยัด และนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ที่มีคุณธรรมที่เป็นลักษณะเด่นของคนอีสานที่นอกเหนือจากคุณธรรมในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) จำนวน 131 เรื่อง จาก 388 เรื่อง และแนวคิดที่เกี่ยวกับคุณธรรมที่พบบ่อยที่สุดคือ ความเป็นผู้มีสติ รู้จักไตร่ตรองและยับยั้งชั่งใจ รู้สึกผิดชอบชั่วดี จำนวน 20 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 6.43 รองลงมาคือ ความประณีตละเอียดถี่ถ้วน และความรักความผูกพันของมนุษย์ จำนวน 13 เรื่อง เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 4.18 ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมที่พบบ่อยที่สุดคือ การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกายของบุคคลและสัตว์ การให้อภัยผู้อื่น และมารยาทและนิสัยส่วนบุคคล จำนวน 1 เรื่อง เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 0.32

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม
 ในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้กับคุณธรรมที่ปรากฏในหลักสูตรประถมศึกษา
 พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) พบว่า นิทานพื้นบ้านภาคอีสาน
 ตอนใต้ จำนวน 388 เรื่อง ส่วนใหญ่เป็นนิทานไทย-ลาว เนื่องจากมีการบันทึก
 เป็นลายลักษณ์อักษรไว้มากที่สุด มีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์สาระและแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในนิทาน
 พื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้พบว่า

1.1 สาระในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้เรียงลำดับจาก
 มากไปน้อยดังต่อไปนี้

1.1.1 สาระในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ที่พบ
 มากที่สุดคือ ด้านความเชื่อทั้งนี้อาจเป็นเพราะความเชื่อของชาวอีสานในด้าน
 ต่าง ๆ ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม โดย
 เฉพาะทางพฤติกรรมและมุขปาฐะ จากความคิดสู่ความคิดจากสมัยสู่สมัยโยงโย
 จากอดีตไปจนถึงปัจจุบัน พื้นฐานความเป็นมาความเชื่อหรือความศรัทธาไม่ว่า
 จะเป็นของผู้เฒ่าผู้แก่หรือมนุษย์ปัจจุบัน ก็จะเป็นเรื่องทางจิตใจซึ่งเป็นอาหาร
 หล่อเลี้ยงใจ เป็นแรงอำนาจอันเร้นลับอยู่ในจิตใจและพื้นฐานทางจิตใจของคน
 ทั้งหลายนั้นเป็นแรงบันดาลใจให้มนุษย์ได้สร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ขึ้น ความเชื่อจึง
 กลายเป็นพื้นฐานของอารยธรรมของคนอีสาน (ชอบ ดิสนวโคก, 2527)

เมื่อพิจารณาความเชื่อเป็นรายด้านพบว่า ความเชื่อของชาวอีสานที่พบมาก
 ที่สุดคือ ความเชื่อเรื่องภูติ ผี ปีศาจ วิญญาณ เทวดาอารักษ์ พระอินทร์ ฤาษี
 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวอีสานมีความเชื่อว่า ผีมีจริงมาตั้งแต่โบราณและชาว
 อีสานแบ่งผีเป็น 2 พวกคือ ผีชั้นสูงที่เป็นเหล่าเทวดาอารักษ์ พระอินทร์
 เจ้าที่เจ้าทาง ผีบ้าน ผีเรือน ผีวิรบุรุษ ผีชั้นสูงที่พบจากสาระในนิทานพื้นบ้าน
 ภาคอีสานตอนใต้ เช่น พระอินทร์หรือเทวดาอารักษ์ จะปรากฏตัวเป็นคนหรือ

สัตว์มาช่วยเหลือคนตีในคราวที่ลำบาก ส่วนผีอีกพวกหนึ่งคือ ผีชั้นเลว หรือผีร้าย
 ผีเหล่านี้จะทำการหลอกหลอนให้คนกลัว เช่น ผีเปรต ผีปอบ ปีศาจ บรรดาผี
 เหล่านี้ชาวอีสานเชื่อว่า เป็นพวกที่เรียนคาถาอาคมแล้วทำความผิดชั่วช้า
 (ข้อปฏิบัติที่ห้ามไว้) จะกลายเป็นผีปอบแล้วสิงทำร้ายคน ส่วนผีเปรตเป็นผี
 ชนิดหนึ่งที่ไม่ได้ผูกได้เกิดเพราะเป็นพวกที่เคยทำบาปหนัก ผีทั้งหลายที่กล่าวมา
 นี้มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของชาวอีสาน สังเกตได้จากการเช่นไหว้บวงสรวง
 ผีและวิญญาณต่าง ๆ ในงานพิธีกรรมของชาวอีสานดังที่ น้อย สุบึงกลัด (2534)
 ได้ค้นคว้าไว้สอดคล้องกับ สรเชต วรคามวิชัย (2534) ส่วนสาเหตุที่ชาว
 อีสานมีความเชื่อว่าผีมีจริงนั้น อาจเป็นเพราะในสมัยโบราณท่าเลที่ตั้งของ
 หมู่บ้านชาวอีสานอยู่ห่างไกลกันและกระจาย ทำให้การเดินทางไปมาหาสู่กันมี
 ความยากลำบากและการเลือกตั้งถิ่นฐานนั้นชาวอีสานเลือกตามสภาพธรรมชาติ
 ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ทำให้หมู่บ้านของชาวอีสานมีความโดดเดี่ยวห่างไกลจาก
 อำนาจของรัฐหรือส่วนกลาง จึงอยู่กันเองตามสภาพแบบชาวบ้านต้องพึ่งพา
 ตนเอง ความเชื่อเรื่องผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงมีบทบาทและเป็นสิ่งสำคัญต่อชีวิต
 เพราะถือว่าเป็นที่พึ่งทางจิตใจ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและพรวิไล เลิศวิชา,
 2537) ประเภทของความเชื่อที่พบรองลงมาคือ ความเชื่อเรื่อง คาถาอาคม
 เวทมนต์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ อภินิหาร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวอีสานในสมัย
 โบราณโดยเฉพาะผู้ชาย จะนิยมเรียนมนต์คาถาต่าง ๆ เพราะถือว่าเป็นเรื่อง
 ของชายชาติตรี จึงเป็นลักษณะเด่นของชาวอีสานได้ที่เป็นเจ้าแห่งคาถาอาคม
 มนต์ดำ เช่น เรียนมนต์ตด คาถาไล่ผี คาถากันผี มนต์รักษาพิษแมลงสัตว์
 กัดต่อย ฯลฯ ในการเรียนมนต์นั้นถ้าจะให้ขลังผู้เรียนจะต้องมีศีลธรรมมีศรัทธา
 เชื่อมั่นขยันท่องจำเป็นประจำ หากครูผู้สอนมนต์ห้ามมิให้กระทำสิ่งใดก็จะต้อง
 ละเว้น การเรียนมนต์จำเป็นต้องมีครูหากไม่มีครูหรือไม่ปฏิบัติตามก็จะทำให้
 มนต์นั้นไม่ศักดิ์สิทธิ์ผู้เรียนอาจกลายเป็นบ้าหรือเป็นปอบได้ จะเห็นได้ว่า
 ความเชื่อในเรื่องนี้ ทำให้คนอีสานมีความเคารพครูบาอาจารย์และประเพณี
 ปฏิบัติตนเป็นคนดีอีกด้วย จากสาระที่พบในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้พบว่า

เป็นเรื่องเกี่ยวกับอำนาจเวทมนต์อย่างเด่นชัดคือ หากมีการต่อสู้กันระหว่าง 2 ฝ่าย ต่างฝ่ายก็จะใช้เวทมนต์คาถาเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ โดยการแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ มีการแปลงกายหรือเหาะเหินเดินอากาศ ฉะนั้น ชาวอีสานในสมัยโบราณจึงเชื่อในเรื่องนี้มาก แต่ในปัจจุบันแม้ว่าความเชื่อในเรื่องนี้จะลดน้อยลงแต่ก็ยังไม่หมดไปจากแผ่นดินอีสาน ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์คุณดาหยุด ศรียาววงศ์ ชาวบ้านจังหวัดอำนาจเจริญ ส่วนความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดที่พบจากสาระในนิทานพื้นบ้านในภาคอีสานตอนใต้ นั้นก็น่าจะเป็นเพราะ ชาวอีสานมีความเชื่อในเรื่องบุญกรรมหากทำความดีเมื่อตายแล้วก็จะได้เกิดบนสวรรค์หรือเกิดเป็นผู้มีอำนาจวาสนาอยู่อย่างสุขสบาย แต่หากทำความชั่วหรือปฏิบัติตนนอกอิตนอกคอกก็จะมีผลให้ได้รับกรรม ด้วยการไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานหรือมีแต่ความทุกข์ยาก บุญกรรมที่กระทำไว้นั้นจึงส่งผลตามลักษณะกรรมที่ทำความเอาไว้แต่ชาติปางก่อน ชาวอีสานในสมัยโบราณจึงใช้โอกาสในชาติปัจจุบันทำบุญสุนทานมากที่สุด เพราะมีความเชื่อว่าเมื่อตายไปแล้วผลบุญจะไปตอบสนองในชาติหน้า จะเห็นได้ว่าผู้เฒ่าผู้แก่ชาวอีสานนั้นเป็นนักวางแผนชั้นยอดคือมีการวางแผนระยะยาวมากไปถึงชาติหน้า จากสาระในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ที่พบจะเห็นว่า การทำความดี เช่น การให้ทาน เมื่อตายไปแล้วก็จะได้เกิดบนสวรรค์ หรือเกิดเป็นคนที่มีความสุขและร่ำรวย แต่หากทำความชั่วก็จะได้เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน ความเชื่อในเรื่องดังกล่าว มีความสอดคล้องกับการสัมภาษณ์อาจารย์สวิง บุญเจิม ผู้รู้ในเรื่องเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวอีสาน

1.1.2 สาระในนิทานพื้นบ้านอีสานตอนใต้ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่พบว่า เป็นสาระของเรื่องการประกอบอาชีพและพบว่าอาชีพที่พบมากที่สุดของชาวอีสานคือ การเก็บของป่าและล่าสัตว์ และการทำเกษตร: ปลูกพืช สาเหตุที่พบอาชีพนี้มากน่าจะเป็นเพราะเป็นอาชีพหลักของชาวอีสานมาตั้งแต่โบราณที่จะต้องทำมาหากินตามสภาพความเป็นอยู่แบบชาวบ้าน คือตื่นตอนเช้าจะต้องออกไปสวนไร่หรือเข้าป่าเพื่อหาหน่อไม้ เก็บผักป่า ผักหวาน

เห็ด หวาย แห้วไซ้ผดแดง ขุดเผือก มัน มาประกอบอาหาร บางครั้งบรรดาผู้ชายในหมู่บ้านจะชวนกันเข้าป่าไปหาพิน ส่าสัตว์ เช่น เก้ง กวาง หมูป่า หรือไปหาปลาตามห้วย หนอง บึง แม่น้ำ เพื่อนำไปให้แม่บ้านประกอบอาหาร ถ้าเมื่อเหลือจากกินก็จะนำมาทำปลาร้า ปลาจ่อม ปลาต้ม ปลาแห้ง เก็บไว้กินในวันข้างหน้าเป็นการถนอมอาหาร ส่วนการทำเกษตรชาวอีสานจะปลูกข้าวเป็นอาชีพหลักมาตั้งแต่โบราณเป็นการทำเกษตรแบบดั้งเดิมหรือแบบยังชีพ ทั้งยังพึ่งพาธรรมชาติใช้เครื่องมืออย่างง่าย ๆ เช่น จอบ เสียม โถ คราด เมื่อได้ข้าวเหลือกินก็จะนำข้าวไปแลกกับอาหารอย่างอื่น เช่น พริก เกลือ ปลาร้า เป็นการแลกเปลี่ยนของกับสิ่งของโดยไม่ได้ใช้เงิน ส่วนการปลูกพืชผักอย่างอื่นก็ทำเป็นส่วนน้อยเพียงพอกินเท่านั้น พืชผักที่ปลูก เช่น แตงกวา พักทอง ถั่วฝักยาว มะเขือเทศ แตงโม ยาสูบ เป็นต้น แต่ในปัจจุบันนี้แทบทุกถิ่นฐานมีความเจริญเข้ามาเยือน การที่ชาวบ้านอีสานเคยแลกเปลี่ยนสิ่งของซึ่งกันและกันโดยไม่ได้ใช้เงินตรา ก็เปลี่ยนเป็นการประเมินสิ่งของด้วยเงินตราแทน และอาชีพที่พบรองลงมาคือ อาชีพพาณิชย์กรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการทำมาหากินเป็นเรื่องของการดำเนินชีวิตประจำวันที่จะต้องหากินหาใช้ เมื่อหามาได้มากเกินความจำเป็นก็จะแบ่งปันให้เพื่อนบ้านหรือขายเพื่อให้ได้เงิน อาชีพค้าขายคนอีสานถือว่าเป็นอาชีพที่สุจริต สินค้าที่ซื้อขาย เช่น ขายของป่า ข้าว ผ้า วัว ควาย ตลอดจนปัจจัยที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีพ วิธีการค้าขายอาจใช้วิธีต่าง ๆ กัน โคต่างเป็นพาหนะ ผู้ที่ค้าวัวควายจะเรียกว่า นายฮ้อย ซึ่งจะไล่ต้อนวัว ควาย ไปขายตามถิ่นต่าง ๆ ส่วนพ่อค้าที่เดินทางไปค้าขายทางน้ำจะเรียกว่า นายสำเภา ๆ จะขนสินค้าไปขายตามเมืองต่าง ๆ ส่วนสาระด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในด้านการอบรมเลี้ยงดูที่พบมากที่สุด จากสาระในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้คือ การอบรมเลี้ยงดูเด็กด้วยการที่ผู้ใหญ่เป็นแบบอย่าง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สภาพครอบครัวของชาวอีสานในอดีตนั้นมีลักษณะเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ ที่มีปู่ ย่า ตา ยาย หรือพี่ป้า น้าอา อยู่รวมกันอย่างอบอุ่น การปฏิบัติตนของคนในบ้านก็จะทำตามหน้าที่ของตน และให้ความเคารพผู้ที่

อาวโส ผู้เฒ่าผู้แก่ในบ้านก็จะเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน เช่น การไปทำบุญที่วัด การช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก พฤติกรรมเหล่านี้จึงถือได้ว่าเป็นแบบอย่างให้ลูกหลานได้ประพฤติปฏิบัติตาม เมื่อเทียบกับยุคปัจจุบันลักษณะของครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยวที่อยู่กันเฉพาะพ่อแม่ลูก บางครั้งอาจทำให้ลูกขาดความอบอุ่นและไม่มีแบบอย่างให้ดูจากญาติผู้ใหญ่ เด็กต้องเรียนรู้หรือดูตามสื่อต่าง ๆ ด้วยตัวเอง และการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่พบรองลงมาคือ การที่ผู้ใหญ่ใช้พฤติกรรมทางวาจาอย่างมากและแสดงเหตุผลน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้ เกิดขึ้นเมื่อเด็กหรือลูกหลานประพฤติตนไม่เหมาะสม ผู้ใหญ่จะว่ากล่าวหรือตักเตือนด้วยวาจาโดยทันที แต่บางครั้งไม่ได้บอกเหตุผลหรือแสดงเหตุผลน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ใหญ่มีความต้องการให้เด็กรีบแก้ไขในส่วนที่ทำไมถูกต้องโดยทันทีและคนในสมัยก่อนนั้นมักจะปูทางหรือพื้นฐานต่าง ๆ ให้กับลูก โดยใช้ความคิดของตนเป็นใหญ่ บางครั้งจึงหลงลืมไปว่าจะต้องฟังความคิดหรือเหตุผลของเด็ก เมื่อเด็กทำความผิดหรือมีพฤติกรรมที่ผู้ใหญ่ไม่พอใจจึงถูกดูหรือทำโทษ จากสาระที่พบในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ นั้นพบว่า การสอนของผู้ใหญ่จะว่ากล่าวออกมาตรง ๆ หรือการสอนจะทำให้เด็กดูเป็นตัวอย่าง แล้วให้เด็กทำตามทันทีโดยไม่ได้ชี้แจงเหตุผลประกอบด้วย

1.1.3 สาระในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ด้าน

ค่านิยม พบว่า เป็นสาระด้านค่านิยมที่เกี่ยวกับตนเองที่พบมากที่สุดคือ ค่านิยมเกี่ยวกับการใช้กลอุบาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวอีสานนิยมคนที่เก่งและฉลาดสามารถวางแผนและแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ บางครั้งการทดสอบความสามารถของคนจะต้องใช้การวางแผนหรือกลอุบายเพื่อคัดเลือกหาบุคคลที่เก่ง ชาวอีสานจึงเป็นนักวางแผนและใช้กลอุบาย ผู้ที่ฉลาดหลักแหลมสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีไหวพริบก็จะเป็นผู้ที่อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข แต่หากฉลาดแกมโกงก็จะมี ความทุกข์และกังวลใจทำให้ไม่เป็นสุขได้ และค่านิยมเกี่ยวกับตนเองที่พบรองลงมาคือ ค่านิยมในเรื่องของการนับถือคนที่ขยันหมั่นเพียร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวอีสานหรือคนในภาคอื่น ๆ ต่างนิยมยกย่องผู้ที่ขยันหมั่นเพียร ทำงาน

หนักเอาเบาสู้หนักแน่น ไม่หยาบโหยง ไม่รังเกียจงาน สามารถฟันฝ่าปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ ด้วยการพึ่งพาตนเอง จากสาระในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ที่พบจะเห็นว่า ถ้าครอบครัวใดมีความขยันหมั่นเพียรและยังช่วยกันทำมาหากิน ครอบครัวนั้นจะประสบความสำเร็จมีเงินทองกลายเป็นคนร่ำรวย หรือบางครั้งพระอินทร์ เทวดา จะเมตตาสงสารแล้วแปลงกายมาช่วยให้เป็นคนร่ำรวยได้ เมื่อคนดีหรือคนที่มีความขยันหมั่นเพียรกลายเป็นเศรษฐี ก็จะได้รับความนิยมชมชอบจากคนในสังคม

1.1.4 สาระในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี พบว่า มีประเพณีเกี่ยวกับตนเองในเรื่องของการแต่งงานมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวอีสานมีความยึดมั่นถือมั่น ในเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเคร่งครัด การแต่งงานหรือการกินดองนั้นถือว่าเป็นเรื่องสำคัญสำหรับดำรงชีวิต เพราะเป็นการประกาศให้สังคมรับรู้ การแต่งงานจึงเป็นการเริ่มต้นของชีวิตคู่เพื่อสร้างหลักฐานให้มั่นคง ก่อนที่ผู้ชายจะแต่งงานจะต้องผ่านการบวชเสียก่อน เพื่อเป็นการชูปคนดิบให้เป็นคนสุก (คนที่ยังไม่ได้บวชเรียกว่า คนดิบ) และการแต่งงานนั้นจะต้องผ่านการเห็นชอบของผู้ใหญ่ทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายด้วยจึงเข้าพิธีตามประเพณี สมัยก่อนเมื่อแต่งงานใหม่ ๆ ลูกเขยจะอยู่ร่วมกับพ่อตาแม่ยายที่บ้านเดียวกัน เพื่อช่วยเหลือฝ่ายหญิงทำนาและฝึกความเป็นพ่อบ้านแม่เรือน ถือว่าเป็นการฝึกฝนหาประสบการณ์การครองชีวิตจากพ่อตาแม่ยาย เมื่อเวลาผ่านพ้นไปสักระยะหนึ่งจึงออกเรือนแยกครอบครัวจากพ่อแม่เป็นอิสระทำมาหากินต่อไป ชาวอีสานเปรียบเทียบกับกุ่มกันแล้ว (เหมือนลูกไก่) ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์คุณตาจวง มนต์ทิพย์ ชาวบ้านจังหวัดบุรีรัมย์ และประเพณีเกี่ยวกับชีวิตที่พบรองลงมาคือ ประเพณีเกี่ยวกับการบวช ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวอีสานถือว่าชีวิตของลูกผู้ชายที่สมบูรณ์จะต้องผ่านการบวชเรียนเสียก่อน การบวชเป็นการศึกษาหาความรู้ทางศาสนา ถือว่าเป็นการชูปคนดิบให้เป็นคนสุก ถ้าอายุยังไม่ครบบวชพระก็บวชเณรไปก่อนคนที่บวชแล้วเป็นผู้ที่น่านับถือ เพราะได้ผ่านการฝึกให้อดทน ฝึกให้มีระเบียบมี

วินัย เป็นสาวกศาสนาได้กุศลผลบุญเป็นผู้มีศีลธรรมและคุณธรรม ถ้าไม่ตั้งใจจะ
 บวชตลอดชีวิตก็หาโอกาสที่เหมาะสมเพื่อลาสิกขาบทยอกมาเป็นคฤหัสถ์ ดังที่
 อภิกคัฏฐ์ โสมอินทร์ (2534) ได้ค้นคว้าไว้สอดคล้องกับการสัมภาษณ์พระอธิการ
 สมบูรณ์ สคฺคุโต จังหวัดสุรินทร์

1.2 การวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในนิทานพื้นบ้าน
 ภาคอีสานตอนใต้มีแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมจำนวน 311 เรื่อง ทั้งนี้อาจเป็น
 เพราะนิทานพื้นบ้านนอกจากจะให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินใจแล้ว นิทาน
 พื้นบ้านยังเป็นเรื่องเล่าเพื่อให้นักศึกษาอบรมแก่ผู้ฟังในเรื่องคติธรรม ซึ่ง
 สอดคล้องกับการศึกษาของจากรุวรรณ ชรรณวัตร (2521) แนวคิดเกี่ยวกับ
 คุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ที่พบมากที่สุดคือ แนวคิดเกี่ยวกับ
 คุณธรรมในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวอีสานนิยมนับถือ
 คนที่มีความประพฤติดี ซื่อสัตย์สุจริต มีสัมมาอาชีพะ แม้จะยากจนก็ขอให้
 เป็นคนดี มีความซื่อสัตย์ ค่าของคนอยู่ที่การทำความดี คนดี ดูที่การแสดงออกทั้ง
 ภาย วาจา ใจ ชาวอีสานจึงมีความเชื่อในเรื่องกรรมดีกรรมชั่ว ทำให้เกิด
 ความละอายและเกรงกลัวต่อบาปกรรม หากผู้ใดคิดไม่ซื่อต่อคนอื่นจะได้
 ผลกรรมตอบสนอง ความซื่อสัตย์ของชาวอีสานที่สะท้อนจากนิทานพื้นบ้าน
 ภาคอีสานตอนใต้พบว่า ชาวอีสานมีความซื่อสัตย์มากจะแสดงออกมาในการ
 ประพฤติ ประพฤติชอบ เช่น การทำตามคำสั่งของผู้ใหญ่ทุกเรื่องอย่าง
 เกร่งครัดจนบางครั้งจะมีลักษณะแบบคนที่ซื่อจนเชื่อ การเก็บสิ่งของของผู้อื่นได้
 จะส่งคืนเจ้าของโดยไม่คิดอยากได้เป็นของตนเอง การทำมาหากินในเรื่อง
 อาชีพนอกจากสอนให้มีความขยันหมั่นเพียร แล้วยังสอนให้ซื่อสัตย์ต่อลูกค้าไม่
 คดโกงหรือต้องการกำไรมากเกินไป สอนให้เด็กซื่อสัตย์ไม่ลักขโมยหรือหยิบ
 สิ่งของของผู้อื่นโดยที่ไม่ได้รับอนุญาต การพูดจาต้องไพเราะอ่อนหวานพูดให้ถูก
 กาลเทศะ หากใครประพฤติไม่ดี เช่น มีความอิจฉาริษยาต่อผู้อื่น บุคคลผู้นั้น
 ย่อมเกิดความทุกข์ใจหรือต้องได้รับกรรมตอบสนอง เมื่อตายไปแล้วจะไปเกิด
 เป็นสัตว์หรือคนที่ต้องตกทุกข์ได้ยาก ดังนั้นผู้เฒ่าผู้แก่ของชาวอีสานตั้งแต่

โบราณมา จึงสั่งสอนลูกหลานให้เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ด้วยวิธีการอัน
 ชาญฉลาดโดยเล่านิทานพื้นบ้านให้ลูกหลานฟัง เป็นการสอนไปในตัว และแนวคิด
 เกี่ยวกับคุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ที่พร่องลงมาคือ แนวคิด
 เกี่ยวกับคุณธรรมในเรื่องความอดทน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาพความเป็นอยู่
 ของชาวอีสานตั้งแต่สมัยโบราณต้องพึ่งพาธรรมชาติ ภาคอีสานเป็นดินแดนที่
 ราบสูง มีความแห้งแล้ง สภาพของดินฟ้าอากาศไม่เอื้ออำนวยต่อการทำ
 เกษตรกรรมมากนัก ชาวอีสานจึงต้องอพยพหาแหล่งที่อยู่ใหม่ใกล้ ๆ ห้วย
 หนอง คลอง บึง เพื่อจะได้มีที่พำนักหากินอันอุดมสมบูรณ์ ความแห้งแล้งของ
 สภาพดินฟ้าอากาศ จึงทำให้ชาวอีสานมีความอดทนที่จะต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อ
 ความอยู่รอดของคนและครอบครัว และชาวอีสานมีความนิยมยกย่องผู้ที่มีความ
 อดทนทำงานทุกอย่าง ไม่หยาบโหยง ไม่รังเกียจงาน ขอเพียงให้เป็นงานสุจริต
 ผู้ที่อดทนจึงเป็นที่รักใคร่ของผู้ใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ คุณตาจวง
 มนต์ทิพย์ ชาวบ้านจังหวัดบุรีรัมย์และคุณตาหุຍ ตรีawangศ์ ชาวบ้านจังหวัด
 อ่างางเจริญ ความอดทนที่สะท้อนออกมาจากนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ นั้น
 พบว่า ชาวอีสานมีความอดทนในเรื่องต่าง ๆ โดยใช้สติปัญญาในการควบคุม
 ตนเองให้อยู่ในอำนาจเหตุผล ตัวอย่างจากครอบครัวของชาวอีสานเมื่อ
 หนุ่มสาวแต่งงานกันแล้ว ลูกชายใหญ่และเขยเล็กผู้ใดคนหนึ่งจะต้องออกเรือนไป
 อยู่ต่างหาก พ่อตาไม่สามารถจะคัดสินใจได้ จึงต้องใช้วิธีการทดสอบความ
 สามารถ เป็นการตัดสินใจโดยเลือกผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดที่อยู่ร่วมบ้านด้วย และ
 พบความอดทนจากนิทานพื้นบ้านนั้น เป็นเรื่องของความอดทนและทนทานในด้าน
 ของจิตใจ ถ้าขาดความอดทนมีแต่ความโกรธ อิจฉาริษยาอยู่เต็มอก สิ่งที่จะ
 ติดตามมาคือ ความเสียหาย เช่น เมียน้อยมีความอิจฉาริษยาเมียหลวงหรือลูก
 เมียหลวง ลูกสะใภ้ข่มเหงรังแกแม่ย่าจึงหาทางกลั่นแกล้ง แต่สุดท้ายใครทำ
 กรรมใดไว้ย่อมได้รับการนั้นตอบแทน ชาวอีสานถือว่าเป็นเรื่องของบาปบุญที่
 ทำไว้ และแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมที่พบในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้คือ
 เรื่องความกตัญญูกตเวที ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวอีสานจะสั่งสอนลูกหลานของ

คนให้เคารพผู้ใหญ่ ผู้อาวุโส เพราะถือว่าผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ชีวิตผ่าน เหตุการณ์ต่าง ๆ มากมาย และเต็มไปด้วยภูมิรู้ ภูมิปัญญา พ่อ แม่ ปู่ย่า ตายาย จึงเป็นผู้ที่ต้องเคารพเชื่อฟัง เพราะมีบุญคุณ โดยเฉพาะพ่อแม่ต้องเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ จึงจะได้ชื่อว่าเป็นลูกที่ดี ดังคำกล่าวที่ว่า "คุณพ่อต่อลูกเขากลับ คุณแม่ต่อฟ้ากับแผ่นดิน" (บุญคุณของพ่อนั้นเทียบได้กับภูเขา ส่วนบุญคุณของแม่เทียบได้กับแผ่นดิน) ดังที่อภิศักดิ์ โสมอินทร์ (2534) ได้ค้นคว้าไว้สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ คุณตาก่อง นนทพจน์ ชาวบ้านจังหวัดอำนาจเจริญ และความกตัญญูของชาวอีสานที่สะท้อนจากนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ นั้นเป็น เรื่องที่ให้คติข้อคิดแก่คนทุกคน ไม่ว่าจะเป็นลูกหรือศิษย์ที่ต้องให้ความเคารพ และกตัญญูต่อผู้มีบุญคุณ โดยลูกต้องประพฤติปฏิบัติต่อพ่อแม่ให้ดี เป็นการตอบแทนพระคุณของท่านจึงจะได้ชื่อว่า ลูกกตัญญู

2. การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม ในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้กับคุณธรรมที่ปรากฏในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) พบว่านิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ที่มีแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมสอดคล้องกับคุณธรรมที่ปรากฏในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) จำนวน 180 เรื่อง จาก 388 เรื่อง และแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมที่สอดคล้องกันมากที่สุดคือแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริต ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวอีสานนั้น นิยมยกย่องผู้ที่มีความซื่อสัตย์ จึงได้สั่งสอนให้ลูกหลานด้วยการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ลงในเรื่องเล่าและนิทานพื้นบ้าน เรื่องเล่าเหล่านี้ก็จะสะท้อนแนวคิดที่เกี่ยวกับความซื่อสัตย์ แต่สังเกตได้ว่าความซื่อสัตย์ของชาวอีสานที่สั่งสอนลูกหลานมานานแล้วนั้น มีความแตกต่างจากความซื่อสัตย์ที่ปรากฏในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) คือชาวอีสานสอนให้ลูกหลานซื่อสัตย์ ด้วยการปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ใหญ่ทุกเรื่อง ลูกหลานจะต้องทำตาม จนบางครั้งขาดการไตร่ตรองและวิเคราะห์ว่าถูกต้องหรือไม่ และการทำมาค้าขายก็เช่นเดียวกัน ผู้ซื้อผู้ขายจะต้องซื่อสัตย์ต่อกัน

ไม่คิดคดโกงซึ่งกันและกัน ข้อสำคัญอีกอย่างคือ สอนไม่ให้ลักขโมยของผู้อื่น จากการอบรมสั่งสอนของผู้เฒ่าผู้แก่นี้ จึงทำให้ชาวอีสานในสมัยก่อนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในเรื่องความซื่อสัตย์ในหลักสูตรนั้นจะสอนให้ผู้เรียนประพฤติปฏิบัติชอบทั้งทาง กาย วาจา ใจ ไม่คิดทรยศ ไม่คิดโกงหลอกลวงผู้อื่น แนวคิดคุณธรรมจากหลักสูตรนี้จึงแตกต่างจากการสอนของชาวอีสาน และแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมที่พรองลงมาว่ามีความสอดคล้องกันคือ แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในเรื่องความอดทน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวอีสานและคนในยุคสังคมในยุคปัจจุบัน ต่างต้องมีความอดทนอดกลั้นต่อสรรพสิ่งต่าง ๆ แต่ลักษณะของความอดทนของชาวอีสานนั้น จะอดทนและพยายามไม่ให้เกิดความโกรธ ความอิจฉาริษยา หากควบคุมหรือระงับจิตใจในเรื่องนี้ไม่ได้ จะทำให้เกิดความเสียหายและผลร้ายต่าง ๆ ตามมา ผู้เฒ่าผู้แก่ในสมัยโบราณจึงสอนให้ลูกหลานรู้จักอดทน ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในเรื่องที่ปรากฏในหลักสูตรนั้นจะสอนให้ผู้เรียนมีความอดทนในการทำงานทุกอย่าง และมีจิตใจที่เข้มแข็ง ขยันหมั่นเพียร ใช้สติปัญญาควบคุมตนเองให้อยู่ในอำนาจเหตุผล ไม่หวั่นไหวต่ออารมณ์หรือถ้อยคำที่เจ็บแค้นใจ จะเห็นว่าในยุคปัจจุบันนี้สอนตรงกันกับคำสอนของชาวอีสานในสมัยโบราณ เพราะในสมัยนี้สอนให้ผู้เรียนมีความอดทนในการฟังถ้อยคำต่าง ๆ ที่อาจทำให้เกิดความไม่สบายใจเป็นความอดทนอดกลั้นในเรื่องของจิตใจ และแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมที่สอดคล้องกันคือ แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในเรื่องความกตัญญู ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวอีสานในสมัยโบราณ หรือแม้แต่คนในยุคสมัยนี้ต่างมีความรัก ความเคารพต่อผู้มีพระคุณ เช่น พ่อ แม่ ครู อาจารย์ ชาวอีสานหรือคนยุคนี้ จึงมุ่งเน้นให้เด็กหรือผู้เรียนมีความกตัญญูกตเวทิต์ รู้จักระลึกถึงบุญคุณและตอบแทนพระคุณ ความกตัญญูกตเวทิต์จึงเป็นคุณธรรมที่ใช้ได้กับคนทุกยุคทุกสมัย แต่จะเห็นว่าในยุคปัจจุบันนี้มีข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับลูกที่อกตัญญู ฆ่าพ่อแม่ ฉะนั้นในส่วนนี้ไม่ว่าครูผู้สอนหรือพ่อแม่จะต้องให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ โดยมุ่งปลูกฝังให้บุตรหลานมีความกตัญญู รู้จักแยกแยะพฤติกรรมที่ดีและไม่ดีในการประพฤติปฏิบัติต่อผู้มีพระคุณ

3. ผลการเปรียบเทียบคุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้กับคุณธรรมที่ปรากฏในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) พบว่า นิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ที่มีลักษณะเด่นของคนอีสานที่นอกเหนือจากหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) จำนวน 131 เรื่อง จาก 388 เรื่อง มีแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมที่มีลักษณะเด่นของคนอีสาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ มีคุณค่าในการศึกษาอบรมแก่ผู้ฟังในเรื่องของการให้ข้อคิดและคติเตือนใจในแง่มุมใดแง่มุมหนึ่ง ทั้งยังเป็นการช่วยปลูกฝังคุณธรรมด้านต่าง ๆ ที่สังคมพึงประสงค์ การฟังนิทานจึงเกิดประโยชน์และคล้ายกับว่าผู้ฟังไม่ได้ถูกสอนโดยตรง (วิเชียร เกษประทุม, ม.ป.ป.) ส่วนแนวคิดคุณธรรมที่เด่นชัดของวัฒนธรรมอีสานตอนใต้ นั้นเป็นเพราะ ลักษณะของนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้เป็นเรื่องเล่าที่เล่าสืบทอดกันมาเป็นเวลานานและเป็นเรื่องเก่ามีมาตั้งแต่โบราณกาล คำพูด คำสอนต่าง ๆ จึงถือว่าเป็นมรดกตกทอดถึงลูกหลานในยุคปัจจุบัน แต่มีบางสิ่งบางอย่างนั้นอาจขาดหายไปตามกาลเวลา สิ่งที่ยังหลงเหลืออยู่จนถึงยุคปัจจุบัน จึงเป็นสิ่งที่มีความรวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมที่มีนิทานพื้นบ้านนั้นด้วย เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่ผู้เฒ่าผู้แก่ให้มรดกตกทอดมา แต่ในยุคปัจจุบันสภาพสังคมของไทยได้เปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยี รวมทั้งสังคมของชาวอีสานด้วย เด็กลูกหลานรุ่นใหม่ต่อไปจะไม่รู้จักคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นหากไม่ได้รับการปลูกฝัง แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้พบว่า มีแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมที่เด่นชัดของคนอีสานได้นั้น เป็นแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมของท้องถิ่นที่สะท้อนออกมาจากนิทานนั้น เป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์หากสามารถนำมาปรับใช้ให้เข้ากับสังคมในยุคปัจจุบัน เช่น แนวคิดคุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ที่สอนให้คนรู้จักความพอดี รู้จักพอไม่โลภมาก มีสัจจะและความจริงใจ จะทำสิ่งใดต้องรู้จักยับยั้งชั่งใจ รู้จักผิดชอบชั่วดี มีเหตุผลมีความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป กล่าวหาญและเชื่อมั่นใน

ตนเอง ทำใจให้สงบและมีอารมณ์แจ่มใส มีความประณีตละเอียดถี่ถ้วนและมีมารยาท มีความรักความผูกพันต่อเพื่อนมนุษย์ เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ รู้จักการให้อภัยผู้อื่น จะเห็นว่า คุณธรรมที่เป็นลักษณะเด่นของท้องถิ่นอีสาน ตอนใต้มีมานานตั้งแต่โบราณนั้น ยังเป็นสิ่งที่สามารถใช้ได้กับยุคนี้ โดยเฉพาะ เรื่องการรู้จักความพอดีของคน ถ้าคนแต่ละคนไม่รู้จักความพอดี ดักดวงเอาแต่ผลประโยชน์ส่วนตัว บ้านเมืองของเราจะมีแต่ล่มจม แนวคิดในเรื่องการไม่เห็นแก่ตัว ถ้ามีการปลูกฝังผู้เรียนอย่างจริงจังตั้งแต่วัยเด็ก ในอนาคตเราก็จะมีพลเมืองที่รู้จักให้ รู้จักรับและไม่แก่งแย่งผู้อื่นเพื่อตัวเอง การเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ก็เช่นเดียวกัน ทำให้เด็กมีข้อมูลข้อคิด ก่อนที่จะตัดสินใจฟังสิ่งต่าง ๆ และการให้อภัยผู้อื่นเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นมาก ในยุคปัจจุบันถ้าคนเราไม่รู้จักให้อภัยมีแต่ความไม่พอใจร้อน สังกมของเราก็จะมีแต่ศัตรูเกิดความระแวง ทำให้เกิดการรบราฆ่าฟันกัน จะเห็นได้ว่าคำสอนต่าง ๆ แม้ว่า เป็นของโบราณแต่หากว่า เรารู้จักนำมาขัดเกลาใช้ให้เหมาะสม สิ่งเหล่านั้น ก็ย่อมเกิดประโยชน์กับคนรุ่นใหม่ได้เช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีผู้วิจัยที่มีความเข้าใจในภาษาเขมรทำการวิจัยนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ส่วนที่เป็นภาษาเขมรโดยเฉพาะ
2. ควรมานิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ที่มีคุณธรรมมาจัดกิจกรรมการเรียนสอนหรือสอดแทรกการอบรมด้านจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์
3. ควรมีการวิเคราะห์คุณธรรมที่ปรากฏในกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ ของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เพิ่มเติม เนื่องจากงานวิจัยนี้วิเคราะห์คุณธรรม 13 ประการของหมวดจริยศึกษา กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยเท่านั้น ดังนั้นคุณธรรมในหลักสูตรที่พบว่าไม่มีในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้จึงอาจจะคลาดเคลื่อนได้